

Dövlət dili alman dilidir. Dinə etiqad edənlər: protestantlar-40, katoliklər-35 faizdir. Paytaxtı Berlin (3,5 mln. nəfər) şəhəridir. İnzibati cəhətdən 16 inzibati torpağa bölünür.

V əsrə qədər müasir alman dövləti mövcud olmamışdır. Franklar VI-VIII əsrlərdə bütün Almaniya ərazisini öz-ələrinə tabe etdilər. Almaniya ərazisinin Şərqi Frank Krallığının tərkibinə daxil olması alman vilayətlərinin bir dövlət halında birləşməsinin təməlini qoydu. XVI əsrin əvvəllərində dini çəkişmələr nəticəsində ölkə çoxlu sayda krallıqlara və knyazlıqlara parçalandı. Prussiya kansleri Otto fon Bismarkın uğurlu hərbi əməliyyatları sayəsində Almaniya imperiyası yenidən bərpə olundu. Ancaq Birinci Dünya müharibəsində məğlubiyyətə uğrayan və təhricədi Versal sülh müqaviləsinin şərtlərinə görə (1919) Almaniya öz torpaqlarının bir hissəsini itirdi və onun üzərinə böyük həcmdə təminat qoyuldu. 1933-cü ildə nasistlərin hakimiyyətə gəlişi ilə ölkədə faşist diktaturasının əsası qoyuldu. Hitlerin hakimiyyəti illərində Almaniya Reyn vilayətini həribələşdirdi. Avstriyanın və Çexoslovakiyanın bir hissəsini zəbt etdi. 1939-cu il sentyabrın birində Almanyanın Polşaya hücumu ilə İkinci Dünya müharibəsi başlandı və Almanyanın məğlubiyyəti ölə nəticələndi. 1945-ci ildə Almaniya müttəfiq dövlətlər tərəfindən işğal olundu və dörd zonaya bölündü. 1949-cu ildə Almaniya iki müstəqil dövlətə, Berlin şəhəri isə iki sektora ayrıldı.

1990-cı ilin 3 oktyabrında xalqın birləşmək arzusu onun qələbəsi ilə bitti və yenidən vahid qüdrətli Almaniya yarandı. Almaniya Federativ Respublikası BMT-nin və onun bütün ixtisaslarda iştirak etmiş təşkilatların, Avropa İttifaqının, NATO-nun, İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvüdür. Azərbaycan Respublikası ilə AFR arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci ilin 20 fevralında yaradılmışdır.

Alman xalqı bəşəriyyət tarixinə dahi şəxslər və böyük müfəkkirlər bəxş etmişdir. Onların arasında lohan Qutenberqin adı tarix səhifəsinə əbədi həkk olunmuşdur. Qutenberq Avropada kitab çapını yaratmış alman ixtiraçısıdır. Qutenberq özünün mətbəəsində buraxdığı 42 səhifəlik "Bibliya" erkən çap məhsulunun nadir incilərindən biri sayılır. IV əsrin 40-cü illərində İ.Qutenberqin ixtira etdiyi çap maşını kitab tarixində yeni dövr açmışdır. Qutenberqin adı ilə bağlı olan kitab çapının meydana gəlməsi nəinki Almaniyada, bütün Avropada elm və mədəniyyətin, təhsilin inkişafına, kitabxana şəbəkələrinin genişlənməsinə və kitab fondlarının genişlənməsinə böyük töhfələr vermişdir.

Almaniya əhalisinin hər nəfəri il ərzində kitab, qəzet, jurnal

və digər mütaliə vasitələrinə 375 avro sərf edirlər. Bu məlumatı Almaniya Federal Statistika İdarəsi Beynəlxalq Bilik və Səvad günü rəfəsində mətbuatda dərc etmişdir.

Statistika idarəsinin hesablamalarına görə bu məbləğin təxminən 10 faizi hər bir şəxsin peşyönümünə aid kitabların, 26 avrosu dərslək, dərs vəsaitləri, 7-8 avro şəxsin ixtisasına yararlı elmi jurnalları əldə etməsinə xərclənir. Məbləğin qalan hissəsi bədii ədəbiyyat və müxtəlif mətbuə nəşrlərin alınmasına sərf edilir.

Adından göründüyü kimi Almaniya federativ şəkildə idarə olunan dövlətdir. Böyük müstəqil səlahiyyətlərə malik 16 federal ərazinin hər birinin öz konstitusiyası, parlamenti, məhkəməsi və hökuməti vardır. Federal hökumətə milli maraqları və təhlükəsizliyi təmin edən məhdud səlahiyyətlər verilmişdir. Dövlət heç bir vaxt mədəniyyət ocaqlarının, o cümlədən kitabxanaların fəaliyyətinin tənzimlənməsinə müdaxilə etmir və onların idarə olunma qaydalarını müəyyənləşdirmir. Mədəniyyət əraziyə, əgər söhbət kütləvi kitabxanadan gedirsə onda bələdiyyəyə aid edilir. Beləliklə, kitabxana işinin vəziyyətinə məsuliyyəti federal hökumət deyil, ərazilər və kommunalar daşıyır.

AFR-da kitabxana işi haqqında qanun, analogi Orqanın idarə olunması üçün isə mədəniyyət nazirliyi və digər dövlət strukturu yoxdur. Ərazi universitet və ali məktəb kitabxanaları müvafiq ali təhsil qanunvericiliyinə uyğun fəaliyyət göstərir. Kitabxana işinin fəaliyyəti federal hökumətin maraqları çərçivəsində olduğu zaman onun reallaşdırılmasına məsuliyyəti federal hökumət öz üzərinə götürür belə. Federasiya elmi- texniki, universitet və kütləvi kitabxanaların inkişafını təmin etmək üçün təhsil, elm, texnologiya və tədqiqat nazirliyinin və digər müəssisələrin resurslarını cəlb etmək səlahiyyətinəndir. Kitabxanalara dövlət tərəfindən kifayət qədər qayğı göstərilmədiyi halda bu vəzifəni peşəkar müstəqil orqanlar icra edirlər. Bunun üçün çoxlu sayda komitələr, komissiyalar, cəmiyyətlər, fəhlə qrupları və ittiqaqları vardır.

Almaniyada bütün kitabxanaları vahid təşkilatda birləşdirən ittifaq olmadıqından onlar işlərini planlaşdıranda öz fəaliyyətlərini regional və daha yüksək səviyyələrdə birləşdirə bilərlər. Bunların ən böyükləri təhsil sahəsində kitabxanaları birləşdirən peşəkar ittiqaqlardır.

AFR-da dörd kitabxana təhsili səviyyəsi mövcuddur. Bunların ən nüfuzlusu əsasən 1902-ci ildə qoyulmuş "Alman Kitabxanaçılar İttifaqı"dır. O, elmi kitabxanaların rütbəli qulluqçularını təmsil edir. İttifaq hər il Almaniyada Kitabxanaçılar Gününi keçirir, "Alman kitabxanasının almanaxı" və kitabxanaçılar peşəkar jurnalını çap edir.

"Kütləvi Kitabxana İşçilərinin İttifaqı" həmin sahənin

işçilərinin maraqlarını qoruyur. "Elmi Kitabxanalarda Diplomu Kitabxanaçılar İttifaqı" elmi kitabxana işçilərinin peşəkar birliyi. Onlar öz illik yığıncaqların "Alman Kitabxanaçılar İttifaqı" ilə birlikdə keçirirlər. "Texniki işçilərin və digər kitabxana əməkdaşlarının federal yığıncağı" (BBA) ən gənc peşəkar ittiqaqlardandır. Bu ittifaq kitabxana əməkdaşlarının müəyyən hissəsini, Almaniyada adlandırıldığı kimi "kitabxana assistentlərinin" maraqlarını təmsil edir. Bunların içərisində "Alman Kitabxanaçılar İttifaqı" (DBV) bütün kitabxana müəssisələrinin özündə birləşdirdiyi üçün xüsusi önəmiyyətə malikdir. Bu ittifaqda hər bir kitabxananın nümayəndələri təmsil olunur ki, onlar da öz fəaliyyətlərini digər kitabxana ittiqaqları ilə əlaqələndirmək üçün ildə bir dəfə yığıncaq keçirirlər. 1973-cü ildən başlayaraq bütün kitabxana ittiqaqları 5 ildə bir dəfə birlikdə Alman kitabxana konqresini keçirirlər.

Kitabxana işinin müxtəlif sahələri üzrə cari və perspektiv məsələləri razılaşdırmaq üçün federasiya torpaq və kommunalalarda bir sıra təşkilatlar təşkil edilmişdir. Onların fəaliyyətinə həmçinin ölkədə kitabxana işinin əlaqələndirilməsi və kooperasiyası daxildir.

Həmin birliyə ilk növbədə torpaqların Mədəniyyət Nazirliyinin daimi konqresiyası, Alman kitabxanaçılıq institutu və torpaqların kütləvi kitabxanalarının məsləhət xidmətləri daxildir. Öz fəaliyyətlərini əlaqələndirmək üçün federal torpaqların Mədəniyyət Nazirlikləri 1948-ci ildə daimi konqresiyada birləşdirilmişdir. Konqresiya mədəniyyətin inkişafı ilə bağlı müxtəlif məsələlərə baxmaqda yanaşı həmçinin kütləvi və elmi kitabxanaların problemləri ilə də məşğul olur. Konqresiyanın tərkibində müxtəlif istiqamətlər üzrə işçi qurumları, komissiyalar fəaliyyət göstərir. Bu da federal torpaq nazirliklərinin kitabxana işinə cavabdeh olan memurların müntəzəm görüşünə, məsələləri operativ həll etməsinə imkan yaradır. Konqresiyamız xırdığı qərarlar bir qayda olaraq məsləhət xarakteri daşıyır. Onların tətbiqi məcburi olmadığına baxmayaraq, qəbul edilmiş normalar kimi hamı tərəfindən icra olunur. AFR-da elmi və əlaqələndirici mərkəz funksiyasını yerinə yetirən müəssisə - Alman Kitabxanaçılıq institutu da mövcuddur. Bu institut federasiya və torpaqların birgə müəssisəsi kimi kitabxana işinin planlaşdırılmasını, fəaliyyətlərini əlaqələndirilməsini, bir sıra spesifik xidmətlərin həyata keçirilməsini təmin edir. Institut kitabxana işi üzrə federasiya və torpaqlar tərəfindən maliyyələşdirilən vahid müəssisədir. 150 nəfər əməkdaş olan Alman Kitabxanaçılıq institutunun illik büdcəsi 18 mln. marka olub, kitabxanalara və digər müəssisələrə informasiya və müxtəlif servis xidmətlərini göstərir. Bir sıra təşkilatlarla birgə institut alman toplu kataloqunu və ya jurnallarının məlumat bazasını tərtib edir, kompüter və proqram xidmətləri göstərir, layihələrin ekspertizasını aparır, seminarlar keçirir, kitabxanaçılara beynəlxalq əlaqələrin qorunmasında köməklik göstərir və s.

Kitabxana təcrübəsi ilə sıx əlaqələri təmin etmək üçün Alman Kitabxanaçılıq institutu daimi komissiyaları və fəhlə qrupları ilə daim ünsiyyətdə olurlar. Bundan əlavə institut Alman Elmi Tədqiqat Cəmiyyəti, Federal Təhsil, Elm, Tədqiqat və Texnologiyalar Nazirliyi və digər müəssisələr tərəfindən maliyyələşdirilən layihələrə həyata keçirir. Almaniyada vahid dövlət çərçivəsində birləşdikdən sonra Alman Kitabxanaçılıq institutu öz vəzifələrini daha da genişləndirmiş və yeni sosial-iqtisadi vəziyyətə müvafiq öz fəaliyyətini də islah etmişdir. Onun tərkibinə ADR-da fəaliyyət göstərmiş Mərkəzi Kitabxana işi institutunun və elmi kitabxanalar üzrə Metodik Mərkəzinin əməkdaşları da daxil olub. O qədər də böyük olmayan kütləvi kitabxanaların nəzdində yaradılmış məsləhət xidmətləri praktiki

Dünya kitabxanaları

olaraq bütün federal torpaqlarda mövcuddur. Onlar bir qayda olaraq ayrı-ayrı torpaqların hesabına yaradıldığı üçün maddi-texniki bazaya və müxtəlif struktura malikdirlər. Məsələn, müxtəlif fəaliyyət növlərindən asılı olaraq torpaqlarda əməkdaşların ştat vahidi 1 nəfərdən 60 nəfərə qədər dəyişir. Onların torpaqlarda müxtəlifliyinə baxmayaraq məsləhət xidmətlərinin əsas vəzifəsi kitabxana işini müdafiə etmək və kitabxanaların inkişafı və təşkilati məsələlərində kommunalara kömək göstərməkdən ibarətdir. Almaniyada hər bir torpaq yaxşı təşkilatlanmış və effektiv fəaliyyət göstərən kitabxana şəbəkəsinin olmasında maraqlıdırlar. Onlar da fəaliyyətlərini əlaqələndirmək üçün kütləvi kitabxanalar dövlətin məsləhət xidmətlərini göstərən Konqresiyaya birliyi yaratdırlar. Almanyanın müasir kitabxana sistemi alman cəmiyyətinin uzun dövr inkişafı nəticəsində formalaşmışdır. Kitabxana işinin prinsiplərini müəyyənləşdirilməsində həlledici rol dövlətin siyasi cəhətdən qorunmasından ibarət olmuşdur. Almaniyada elmi və kütləvi kitabxanaların dəqiq bölgüsü mövcuddur.

Elmi kitabxanalar - ölkənin və ya ayrıca götürülmüş regionun təhsil, elmi- tədqiqat və iqtisadi cəhətdən inkişafını sürətləndirmək üçün müxtəssislərə həmin sahələr üzrə üstün xidmət göstərir. Böyük elmi kitabxanaların, xüsusilə ali təhsil müəssisələrinin kitabxanalarından məhdud dairənin oxucularının istifadə etdiyinə görə kütləvi kitabxanalarından fərqli olaraq onların əsas vəzifəsi müxtəssislərin əlmaralının təmin edilməsinə yönəlmişdir. Kütləvi kitabxanaların xidmət işi üzrə əsas rəhbər meyarlarını aşağıdakılardır:

- maliyyə təminatının ictimai mənbələri (kommuna, kilsə, ictimai təşkilatlar)
- bütün oxucu qrupları üçün azad istifadə
- fondun kompleksləşdirilməsində kütləvi nəşrlərə üstünlük vermək

2001-ci ilin məlumatına görə Almaniyada oxuculara 14 min kütləvi və elmi kitabxana xidmət göstərmişdir. Sərgilərin, ədəbi- bədii mühazirələrin və müxtəlif tədbirlərin müntəzəm keçirilməsi sayəsində bir çox kitabxanalar mədəniyyət mərkəzlərinə çevrilmişdir. Almanyanın bir çox şəhərlərində kitabları təklif edən "mobil kitabxanalar" (ehtiyat fonda malik kitabxanalar) vardır.

Dünya kitabxana təsərrüfatında olduğu kimi Almaniyada da kitabxanaları onların funksiyasına görə təsnifləndirirlər. Almaniya Federativ Respublikasında milli kitabxananın vəzifəsini Berlin Dövlət Kitabxanası və Bavariya Dövlət Kitabxanası icra edir. İcmalardə əhəlinin ümumi informasiya tələbatını təmin etmək üçün şəhər və icma kitabxanaları fəaliyyət göstərir. Həmin kitabxanalar insanların hüquq və azadlıqlarının reallaşdırılmasında və icazəli mənbələrdən informasiyanın maneəsiz çatdırılmasında böyük işlər görürlər.

Hazırda AFR-da 15,9 min kitabxana fəaliyyət göstərir. Qeyd etdiyimiz kitabxanalar müxtəlif təşkilatların, müəssisələrin və dövlət orqanlarının tabeliyindədir. 2001-ci ilin statistik məlumatlarına əsasən deyir bilirik ki, AFR-da kitabxana şəbəkəsi bütün ərazi üzrə düzgün yerləşdirilmişdir.

AFR kitabxanaları haqqında bir jurnal məqaləsində müfəssəl məlumat vermək təbii ki, imkan xaricindədir. Oudur ki, növbəti sayımızda bu söhbətə qayıdacağıq.

Məmməd MƏMMƏDOV,

Yaşar QARALIYEV,

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli

Kitabxanasının bölmə müdirləri